

3

ECONOMIA ESPANYOLA³⁸

RESUM

L'any 2004 els resultats de l'activitat econòmica marquen que segueix la recuperació que va començar l'any 2003. Aquest resultat es va aconseguir gràcies a la fortalesa de la despesa en consum privat, que va tancar l'exercici amb un creixement del 3,5%, sis dècimes per sobre de l'experimentat el 2003. També és notable la recuperació de la inversió en 1,4 punts, fins a arribar al 4,6%, en què el component més dinàmic són els béns d'equip, que creixen el 5,8%, enfront d'un manteniment de la taxa de creixement de la construcció a l'entorn del 4,4%. El notable creixement de les importacions per sobre de les exportacions va provocar una aportació negativa del sector exterior per setè any consecutiu, però en aquesta ocasió va marcar un màxim.

La recuperació econòmica es deixa sentir també quant a l'evolució del mercat de treball, ja que la taxa d'atur es va reduir l'any 2004 en cinc dècimes respecte de l'any anterior, després de dos exercicis sense millora en aquest indicador, i es va situar en el 10,8%. La variació de l'ocupació va ser del 2,1%, tres dècimes per sobre de la registrada el 2003.

La política fiscal s'ha continuat orientant per l'objectiu de l'equilibri pressupostari, de manera que les administracions públiques han tingut un lleuger dèficit fiscal del -0,3% del PIB.

Pel que fa al turisme, cal remarcar que la desacceleració econòmica dels principals socis comunitaris, la revalorització del tipus de canvi de l'euro (concretament enfront de la lliura esterlina o del dòlar) i la major estabilitat que han mostrat algunes destinacions mediterrànies competidores directes del turisme espanyol en el segment de «sol i platja», explicarien els discrets resultats del turisme el 2004.

La inflació espanyola arribà al 3,2%, mesurada per la variació interanual de l'IPC, sis dècimes per sobre de la inflació registrada en l'exercici 2003. La comunitat autònoma amb el nivell d'inflació més alt va ser Catalunya, amb el 3,6%, mentre que a l'altre extrem es varen situar les Canàries, amb una inflació del 2,5%. Les Illes Balears es varen situar entre les vuit comunitats que varen registrar un creixement per davall del 3,2%.

El 2003 la despesa en R+D experimentà un increment del 14,2% respecte del 2002 i de més del 10% com a mitjana en el període 1998-2003. El 2004 es va iniciar la cinquena edició del Pla nacional R+D+I 2004-2007, eix estratègic de la política de recerca i desenvolupament a Espanya, aprovat pel Consell de Ministres de 7 de novembre de 2003. En concret, el V Pla nacional d'R+D+I aposta per incrementar la despesa, l'objectiu de la qual cosa és assolir l'1,22% del PIB el 2005 i l'1,4% l'any 2007.

3.1.

EVOLUCIÓ ECONÒMICA

Els resultats de l'activitat econòmica l'any 2004 marquen un seguiment de la recuperació que va començar l'any 2003. La taxa de creixement del PIB del 2,7% (0,2 punts més que l'any anterior) es va anar moderant durant la primera meitat de l'exercici, mentre que va augmentar amb força en la segona meitat i, sobretot, en el darrer trimestre de l'any.

Aquest resultat es va aconseguir gràcies a la fortalesa de la despesa en consum —principalment, del privat—, que va tancar l'exercici amb un creixement del 3,5%, sis dècimes per sobre de l'experimentat el 2003. Així mateix, el consum públic va avançar més del que s'esperava, el 4,9%.

En els darrers mesos de l'any, es va sumar a aquesta despesa en consum una important recuperació de la formació bruta de capital, més concretament de la inversió en béns d'equip, que va tancar amb un creixement mitjà anual del 5,8%, xifra que va fer pensar que s'havia superat la baixada dels anys 2001 i 2002. La cons-

38. En aquest apartat es recull un breu resum dels aspectes de l'economia espanyola que destaca la *Memoria sobre la situació socioeconòmica y laboral. España 2004* (p. 68-178), que ha elaborat el CES del Regne d'Espanya i que es va aprovar en la sessió extraordinària del Ple del 31 de maig del 2005.

trucció va augmentar en 0,1 dècimes, amb una taxa del 4,4%, després de la baixada que havia sofert el 2003.

Aquesta pujada de la demanda permet explicar, així mateix, l'elevat creixement de les importacions, del 9%. Quant a la demanda externa, s'ha estimat el creixement de les exportacions del 4,5%. El notable creixement de les importacions, per sobre de les exportacions, va provocar una aportació negativa del sector exterior per setè any consecutiu, però aquesta vegada va marcar un màxim. En aquest sentit cal subratllar que el dèficit comercial se situa ja en el 3,7% del PIB i que el dèficit per compte corrent arriba al 5,7%, un dels més importants dins la UE-15. (Vegeu l'apartat 2.2.)

Un dels possibles motius que permeten explicar el comportament negatiu del sector exterior es pot trobar en el comportament dels preus. Es va observar un creixement de l'IPC del 3,2%, sis dècimes per sobre de la inflació registrada per a l'exercici anterior, i s'amplia de nou el diferencial de preus respecte de la zona euro, amb el consegüent deteriorament de la competitivitat amb relació al preu de l'economia espanyola, a més de sumar-s'hi l'apreciació de l'euro al llarg de l'any.

Quant a l'evolució del mercat de treball, el 2004 la taxa d'atur es va reduir en cinc dècimes respecte de l'any anterior; després de dos exercicis sense cap millora en aquest indicador, es va situar en el 10,8%. La variació de l'ocupació va arribar al 2,1%, tres dècimes per sobre de la registrada per al 2003.

L'augment en la taxa d'ocupació no s'ha acompanyat d'un augment semblant en la inversió en capital fix o en el progrés tècnic, per la qual cosa s'ha donat un alentiment en el creixement de la productivitat, que ha tornat a moderar el creixement i s'ha situat en el 0,6% (el 0,4% segons la nova base 2000 de l'Institut Nacional d'Estadística).

En general, el menor creixement de la productivitat és el resultat d'una menor acumulació de capital i de progrés tecnològic, circumstàncies que, de nou, convidarien a reflexionar sobre el patró de creixement que l'economia espanyola ha seguit en els darrers anys, en els quals s'hauria desviat l'esforç inversor cap a sectors o activitats amb escassa incidència sobre la productivitat. De fet, la inversió en noves tecnologies i l'ús d'aquestes tecnologies a Espanya són molt inferiors als de la Unió Europea, i els de la Unió són molt inferiors als dels Estats Units. (Vegeu l'apartat 1.3.)

Les administracions públiques han tingut un dèficit fiscal del -0,3% del PIB (un -1,3%, l'Administració central; un 1%, la Seguretat Social, i un 0%, les administracions territorials). (Vegeu el quadre I-8.)

3.2.

ELS SECTORS PRODUCTIUS

Tots els sectors productius, excepte el primari, participaren en el creixement de la producció. El sector energètic registrà un augment de la producció de 0,4 punts. La

**QUADRE I-8. QUADRE MACROECONÒMIC (2001-2004)
(TAXES DE VARIACIÓ INTERANUAL)**

Conceptes	2001	2002	2003	2004(e)
PIB i agregats ¹				
Producte interior brut	2,8	2,2	2,5	2,7
Consum privat nacional	2,8	2,9	2,9	3,5
Consum públic	3,5	4,1	3,9	4,9
Formació bruta de capital fix	3,0	1,7	3,2	4,6
Béns d'equip	-1,2	-5,4	1,0	5,8
Construcció	5,3	5,2	4,3	4,4
Demanda interna ²	3,0	2,8	3,3	4,4
Exportació de béns i serveis	3,6	1,2	2,6	4,5
Importació de béns i serveis	3,9	3,1	4,8	9,0
<i>Pro memòria</i>				
PIB a p. constants (base 1995) (milions d'euros)	544.496	556.652	570.556	585.876
PIB a p. corrents (milions d'euros)	653.928	698.588	744.756	798.672
Preus i costos				
Deflació del PIB	4,2	4,5	4,0	4,4
Preus de consum (desembre)	2,7	4,0	2,6	3,2
Cost laboral unitari nominal	—	3,4	3,5	3,4
Mercat de treball ³				
Variació de l'ocupació	2,4	1,5	1,8	2,1
Taxa d'atur	10,5	11,4	11,3	10,8
Sector exterior (saldo en % del PIB)				
Comercial	-1,6	-1,3	-1,6	-3,7
Compte corrent	-3,1	-2,7	-3,3	-5,7
Compte corrent i de capital	-2,2	-1,6	-2,1	-4,6
Necessitat de finançament AP (en % PIB)				
Administracions públiques	-0,4	-0,1	0,3	-0,3
Administració central (Estat i organismes)	-0,6	-0,5	-0,3	-1,3
Seguretat Social	0,8	0,9	1,1	1,0
Administracions territorials	-0,5	-0,4	-0,4	0,0

(e) Estimacions

1. Any base: 1995. El 19 de maig de 2005 l'INE va presentar les estimacions del PIB sobre la nova base 2000, i va donar un creixement del PIB per al 2004 del 3,1% i una composició estructural dels agregats del PIB diferent.

2. Aportació al creixement.

3. Per mantenir la coherència amb la resta de les macromagnituds, aquesta informació prové de l'enquesta de població activa elaborada per l'INE abans del canvi metodològic sofert el 2005.

Font: INE i Ministeri d'Economia i Hisenda, síntesi d'indicadors.

**QUADRE I-9. EVOLUCIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA PER SECTORS (2001-2004)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DELS COMPONENTS DEL PIB EN EUROS CONSTANTS)**

Anys	Trimestres	Agricultura i pesca	Energia	Indústria	Construcció	Serveis
2001	I Trim.	-2,2	4,1	0,8	6,0	3,4
	II Trim.	-3,7	2,7	1,4	5,8	3,5
	III Trim.	-0,8	1,6	3,0	5,2	3,4
	IV Trim.	-5,7	2,8	-0,6	4,8	2,6
	Mitjana	-3,1	2,8	1,2	5,4	3,2
2002	I Trim.	7,5	2,1	-0,7	5,1	2,1
	II Trim.	2,0	-1,2	-0,4	4,5	2,5
	III Trim.	1,8	-0,3	1,1	5,5	1,9
	IV Trim.	-6,6	0,5	2,7	4,1	2,2
	Mitjana	1,0	0,3	0,7	4,8	2,2
2003	I Trim.	-2,9	0,3	1,9	4,4	1,9
	II Trim.	-1,7	0,9	1,3	5,1	2,2
	III Trim.	-1,2	2,9	0,6	4,1	2,6
	IV Trim.	0,5	1,2	1,2	3,5	2,7
	Mitjana	-1,4	1,3	1,3	4,3	2,4
2004	I Trim.	1,1	-0,7	1,9	3,6	3,0
	II Trim.	-0,8	2,3	2,3	3,4	2,8
	III Trim.	-0,4	2,3	2,5	3,7	2,5
	IV Trim.	-2,1	3,0	2,2	4,0	2,7
	Mitjana	-0,6	1,7	2,2	3,7	2,8

Font: INE, *Comptabilitat nacional trimestral d'Espanya*.

construcció i els serveis varen mostrar un dinamisme considerable en el creixement, encara que aquest dinamisme, en el cas de la construcció, va ser inferior al de l'any 2003 (-0,6 punts). Els serveis presentaren un increment de 0,4 punts. El sector que ha millorat més considerablement respecte de l'exercici anterior és la indústria, amb un creixement del 2,2%, (0,9 punts per sobre del creixement de l'any 2003). (Vegeu el quadre I-9.)

3.2.1. EL SECTOR PRIMARI

El valor afegit brut (VAB) de les branques agrària i pesquera va disminuir un -0,6% el 2004, enfront d'un -1,4% que s'havia registrat l'any anterior, la qual cosa el situà com el sector menys dinàmic de l'economia. Al llarg de l'exercici s'observa una clara tendència a la baixa, en passar de l'1,1% del primer trimestre al -2,1% del quart trimestre.

L'ocupació en termes de llocs de treball equivalents a temps complet va disminuir un -2,1%, si bé registrà una millora respecte del retrocés del -2,8% que es va donar el 2003.

La combinació d'una major caiguda de l'ocupació amb la caiguda del VAB permet explicar que es doni una recuperació de la productivitat de l'1,6% (un punt per sobre de l'aconseguit per l'economia espanyola).

3.2.2. LA INDÚSTRIA I L'ENERGIA

El 2004 les millors perspectives econòmiques varen fer que la indústria arribàs fins al 2,2%, xifra que, això no obstant, se situa encara per davall del creixement del PIB. Si s'analitza l'evolució del sector al llarg de l'exercici, s'observa una acceleració que s'intensificà en el tercer trimestre, ja que es passa d'un creixement de l'1,9% en el primer trimestre al 2,5% en el tercer, i després s'afluixa fins al 2,2% en el darrer trimestre de l'any.

La producció industrial va parèixer que responia a l'augment de la demanda, en concret pel notable avanç que va registrar la formació bruta de capital fix en béns d'equip i pel creixement de les exportacions.

Malgrat això, l'avanç de la producció industrial no es va acompanyar d'un creixement de l'ocupació, sinó tot el contrari, de manera que el nombre d'ocupats va descendir un 0,8%, xifra que va resultar amb un augment de la productivitat aparent del factor treball en la indústria del 3%.

Encara que el ritme de creixement del sector energètic es va situar per davall del creixement mitjà del VAB per al conjunt de l'economia, la producció d'energia va confirmar el 2004 la recuperació iniciada el 2003, de manera que la seva taxa de creixement es va situar en l'1,7%, quatre dècimes per sobre de l'any anterior. Cal remarcar l'acceleració produïda en el segon trimestre, fins a arribar al 3,0% en el quart trimestre. Al contrari, l'ocupació va descendir un -1,6%, per la qual cosa es va donar el major creixement de la productivitat sectorial en arribar al 3,4%.

Va contribuir a aquesta recuperació de la producció d'energia la fortalesa de la demanda d'energia elèctrica, que va arribar als 233.551 milions de quilowatts hora (kWh), cosa que suposa un creixement del 3,6%, encara 1,8 punts per sota del creixement del 2003. D'altra banda, la demanda extrapeninsular va augmentar l'any 2004 el 6,9%, sis dècimes per sota de l'any anterior, fins a arribar als 13.857 kWh.

3.2.3. LA CONSTRUCCIÓ

La construcció va tornar a definir-se el 2004 com el sector més dinàmic de l'economia, amb un increment del VAB del 3,7%, i explica per si mateix gairebé l'11% del creixement del PIB. El creixement de l'ocupació del 3,9% supera el del VAB, de la qual cosa es deriva una pèrdua de productivitat del -0,2%.

Encara que de mitjana anual el creixement va ser inferior en sis dècimes al registrat per al 2003, l'evolució trimestral

va ser la contrària, ja que al llarg de l'any 2004 s'observa una acceleració del sector des de la segona meitat de l'any i s'arriba a tancar l'exercici amb una taxa interanual de creixement del 4%, en el quart trimestre. El sector de la construcció ha passat de representar el 6,9% del PIB espanyol el 1997 a representar el 8,1% del PIB l'any 2004.

La conjunció de diversos factors explicaria aquest dinamisme del sector de la construcció en general i de l'edificació en particular. En primer lloc, s'ha de subratllar que hi ha una important demanda latent d'habitatge, que ha vist la llum gràcies que concorren un conjunt de circumstàncies com ara els baixos tipus d'interès o el major nivell d'ocupació. A més a més, s'hi han sumat l'increment de la demanda dels estrangers no residents i dels immigrants o la utilització d'aquest tipus d'inversió com a valor refugi enfront d'inversions alternatives.

La moderació en el creixement d'indicadors com la producció de ciment o el consum aparent d'aquest material farien pensar en un possible alentiment de l'activitat constructora. Amb tot, l'Associació d'Empreses Constructores d'Àmbit Nacional (SEOPAN) estima un creixement del VAB del sector per al 2005 a l'entorn del 3,5% al 4,4%.

3.2.4. ELS SERVEIS

Els serveis varen ser, juntament amb la construcció, les activitats més dinàmiques de l'economia espanyola el 2004. En aquest exercici, el VAB del sector serveis

augmentà el 2,8%, quatre dècimes més que l'any 2003, encara que amb una tendència a la desacceleració en els ritmes de creixement al llarg de tot l'exercici, i amb una lleugera recuperació en el quart trimestre. L'ocupació en els serveis va créixer també dues dècimes per sobre del VAB, igualment que es dona a la construcció una caiguda de la productivitat del -0,2%.

Dins aquesta activitat, els serveis de no-mercat foren novament els més dinàmics, amb un creixement del 3,5%, dues dècimes per sobre de l'any anterior, mentre que els serveis de mercat, encara que amb un avanç major respecte del 2003 (quatre dècimes), varen créixer a un ritme mitjà mensual anual del 2,5%.

D'acord amb els indicadors d'activitat del sector serveis de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), el 2004 la xifra de negocis dels serveis de mercat va augmentar el 5,3%, 2,5 punts percentuals menys que l'any 2003. En aquest exercici varen ser les xifres de negocis de les tecnologies de la informació i la comunicació les que varen tenir un creixement major, amb el 7,0%, encara que així se situaren per davall de l'augment registrat per al 2003. En general, tots els sectors moderaren el creixement de les xifres de negocis i es destaca la dels serveis a empreses, que va passar de créixer el 8,4% l'any 2003 al 3,3% l'any 2004. El sector del turisme va ser de bell nou el de menor creixement quant a les xifres de negoci. En línia amb l'evolució de les xifres de negoci, el creixement en l'ocupació el 2004 es va produir en tots els sectors, menys en les tecnologies de la informació

i la comunicació, en què va ser inferior al del 2003, de manera que l'índex general va créixer el 2,3%, 1,8 punts per sota del creixement del 2004. Els serveis relacionats amb les tecnologies de la informació i la comunicació varen passar d'un descens de l'ocupació el 2003 de l'1,4% a un augment del 0,2%.

Amb relació al comerç minorista, d'acord amb les dades de l'índex de comerç minorista de l'INE, l'índex general de vendes de comerç minorista va créixer l'any 2004 el 2,7%, dues dècimes per sota del creixement del 2003, i va anar acompanyat d'un creixement mitjà anual de l'ocupació del 2,6%. Les vendes de les grans superfícies varen augmentar el 4,4%, nou dècimes per sota de l'exercici anterior.

Pel que fa al turisme, convé destacar que la desacceleració econòmica dels principals socis comunitaris, la revalorització del tipus de canvi de l'euro (concretament enfront de la lliura esterlina o del dòlar) i la major estabilitat que han mostrat algunes destinacions mediterrànies competidores directes del turisme espanyol en el segment de sol i platja, explicarien els discrets resultats del turisme el 2004. Espanya va tornar a registrar un nou rècord d'entrada de turistes estrangers, ja que va arribar als 53,6 milions d'arribades amb un creixement del 3,4%, xifra que fa que aquest país se situï en la segona posició mundial com a receptor de turistes, però els ingressos reals pel turisme estranger només avançaren el 3,3%. El total d'estades assolí els 974 milions (el 44% d'espanyols i el 56% d'estrangers), amb un creixement del 2,3%.

3.3.

LA POLÍTICA MONETÀRIA I LA INFLACIÓ

El manteniment del Banc Central Europeu (BCE) del tipus d'interès de les operacions principals de finançament va suposar una escassa variació del tipus del mercat interbancari a tres mesos, que va passar del 2,9% el gener al 2,17% el desembre. D'altra banda, la zona euro va tancar l'exercici amb el mateix nivell quant als tipus d'interès interbancari a tres mesos del 2,17%, però superior en termes reals atesa la menor inflació de la Unió Econòmica i Monetària (UEM). (Vegeu l'apartat 2.3.3.)

El desembre del 2004 el rendiment del deute públic espanyol a deu anys va superar en una dècima l'alemany, per primera vegada des que existeix la UEM, de manera que es consolida la convergència que s'ha produït en els darrers cinc anys.

L'any 2004 va tenir un efecte moderadament positiu per a la major part de les borses europees i internacionals, si bé en el cas espanyol la bona trajectòria de la borsa va ser un poc més contundent. Els dos principals factors que marcaren l'economia mundial varen ser la inestabilitat dels preus del petroli, per un costat, i la debilitat del dòlar davant l'euro, per l'altre. (Vegeu l'apartat 1.1.)

L'evolució de l'índex de preus de consum (IPC) del 2004 va estar marcada tant per la fortalesa de la demanda interna i pel creixement dels preus de l'energia com per l'apreciació de l'euro; la contraposició d'aquestes circumstàncies va fer que la infla-

ció espanyola arribà al 3,2%, mesurada per la variació interanual de l'IPC, sis dècimes per sobre de la inflació registrada per a l'exercici 2003, que es mantingueren fins a l'abril del 2004. A partir d'aquest mes l'IPC s'ha mantingut per sobre del 3,0% i ha marcat el nivell màxim l'octubre, amb una taxa interanual del 3,6%.

La incidència de la pujada del petroli es va manifestar de manera diferenciada en els grups de l'IPC. La repercussió més directa de l'encariment del petroli va ser sobre els preus del grup del transport, que va aportar quasi un punt percentual al creixement de l'IPC. D'aquest grup, la rúbrica que més va pujar va ser la del transport públic interurbà, amb un avanç de l'IPC del 7,8%, però és en el transport personal que la ponderació en l'IPC és la més elevada d'aquest grup, fet que va contribuir, amb l'avanç del 5,6, amb 8,5 dècimes al creixement de l'IPC. De fet, el transport personal i el turisme i l'hoteleria explicaren per si mateixos el 42,8% de l'augment de l'IPC el 2004, mentre que la seva ponderació conjunta en l'IPC arriba al 27,7%.

La comunitat autònoma amb el nivell d'inflació més alt va ser Catalunya, amb el 3,6%, mentre que a l'altre extrem es varen situar les Canàries, amb una inflació del 2,5%. Així, el 2004 s'observa una convergència a l'alça quant als nivells d'inflació dels territoris, ja que la dispersió de la inflació en l'àmbit regional va descendir sis punts respecte del 2003, de manera que se situà en els 1,1 punts. Dues comunitats registraren el mateix increment que l'IPC nacional: Aragó i el País Basc. Set comunitats cresqueren per sobre d'aquest índex: Catalunya (el 3,6%), Castella-la Manxa i la Comunitat Valenciana (el 3,4%), i Galícia, Múrcia, Navarra i La Rioja (el 3,3%). Les altres vuit se situaren per davall del 3,2%: Andalusia, Astúries, Castella i Lleó i Madrid (3,1%), les Balears (3,0%), Cantàbria i Extremadura (2,8%) i les Canàries (2,5%). D'altra banda, les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla registraren una pujada de la inflació del 3,6%. (Vegeu el quadre I-10.)

**QUADRE I-10. IPC PER COMUNITATS AUTÒNOMES (1994-2004)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DE DESEMBRE)**

Com. autònomes	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Andalusia	4,5	4,4	2,9	1,6	1,1	2,4	3,8	2,8	3,9	2,6	3,1
Aragó	4,4	3,9	3,9	1,5	1,2	3,2	3,7	2,5	4,1	2,4	3,2
Astúries	4,7	4,6	3,1	2,2	1,5	2,6	4,3	2,4	3,8	2,4	3,1
Illes Balears	5,1	4,6	3,6	2,3	1,5	3,0	3,8	3,7	4,5	2,3	3,0
Illes Canàries	5,4	4,6	2,3	2,5	2,4	2,4	3,5	2,4	3,2	1,9	2,5
Cantàbria	4,0	4,6	3,2	1,8	1,7	2,9	3,5	3,0	3,7	2,6	2,8
Castella-la Manxa	4,2	4,8	3,5	1,8	0,5	3,0	4,1	2,3	3,8	2,6	3,4
Castella i Lleó	4,3	4,3	3,4	1,8	0,9	3,1	4,1	2,5	3,6	2,1	3,1
Catalunya	4,1	4,3	3,7	2,1	1,8	3,5	4,2	2,8	4,3	3,1	3,6
C. Valenciana	3,9	4,3	3,1	2,1	1,4	2,6	4,0	2,7	4,1	2,4	3,4

Continua

QUADRE I-10. IPC PER COMUNITATS AUTÒNOMES (1994-2004)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DE DESEMBRE)

Com. Autònomes	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Extremadura	5,2	4,3	3,8	1,7	1,1	1,8	3,6	2,9	3,5	2,1	2,8
Galícia	4,7	4,3	3,2	1,9	1,4	3,2	3,7	2,6	4,3	2,3	3,3
Madrid	4,1	3,7	2,6	2,3	1,1	2,8	3,9	2,5	3,9	2,6	3,1
Múrcia	4,8	4,7	3,4	2,5	1,7	3,2	4,8	2,6	4,4	3,2	3,3
Navarra	4,7	5,7	3,8	2,5	1,4	3,3	4,1	2,7	3,9	2,8	3,3
País Basc	4,5	4,5	3,5	2,2	2,3	3,0	3,8	3,4	3,9	2,6	3,2
La Rioja	4,9	4,8	4,0	2,1	1,9	3,6	4,5	3,6	3,8	2,4	3,3
Ceuta i Melilla	3,8	4,5	2,8	1,9	1,9	2,2	3,7	2,9	4,0	3,6	3,4
Índex general	4,3	4,3	3,2	2,0	1,4	2,9	4,0	2,7	4,0	2,6	3,2

Font: INE, *Boletín Mensual de Estadística*.

3.4.

EL SECTOR PÚBLIC

Les administracions públiques tancaren el 2004 amb un dèficit pressupostari de -2.254 milions d'euros, en termes de comptabilitat nacional, la qual cosa representa el -0,3% del PIB. Aquest resultat va ser pitjor que el del 2003, any que es va arribar a un superàvit de 2.574 milions d'euros, equivalent al 0,3% del PIB, però amb una millora de les previsions de dèficit contingudes en l'actualització del Programa d'estabilitat 2004-2008, que el xifrava en un -1,8% del PIB. A més, en el resultat deficitari pesen una sèrie d'operacions puntuals o no concurrents i, particularment, l'assumpció per part de l'Estat del deute de la RENFE (Xarxa Nacional de Ferrocarrils Espanyols), que equivalia al -0,7% del PIB. Per sectors institucionals,

aquest dèficit es desglossa de la manera següent: l'Estat i els seus organismes públics tingueren un dèficit de -10.081 milions d'euros, equivalent a un -1,3% del PIB; la Seguretat Social recull un superàvit de 8.146 milions d'euros, equivalent a l'1,02% del PIB, i les administracions territorials registren un dèficit de -319 milions d'euros, equivalent al -0,04% del PIB. (Vegeu el quadre I-11.)

S'ha de remarcar que el sector públic espanyol manté des de l'any 2000 una situació pressupostària força equilibrada, en línia amb les regles del Pacte d'estabilitat i creixement. (Vegeu l'apartat 2.3.2.) Nogensmenys, el sector públic espanyol continua sent sensiblement inferior a la mitjana de la Unió Europea, ja que la despesa pública representa el 40,5% del PIB del 2004, set punts per sota de la mitjana de la UE-25.³⁹

39. Cal destacar que en despesa social la diferència d'Espanya respecte de la UE-15 és de 7,5 punts i de 7,1 respecte dels països de l'ampliació. En relació amb la UE-25 la diferència és de 7,2 punts.

QUADRE I-11. CAPACITAT (+) O NECESSITAT (-) DE FINANÇAMENT PER SUBSECTORS INSTITUCIONALS (2002-2004) (EN MILIONS D'EUROS I TAXA DE VARIACIÓ)

	2002		2003		2004	
	Milions €	% PIB	Milions €	% PIB	Milions €	% PIB
Administració central	2.037	0,3	4.443	0,6	-2.236	-0,3
Estat i organismes	-3.704	-0,5	-2.652	-0,4	-10.081	-1,3
Administracions de la Seguretat Social	5.741	0,8	7.095	1,0	8.146	1,0
Administracions territorials	-2.351	-0,3	-1.869	-0,3	-319	0,0
Administracions públiques	-314	0,0	2.574	0,3	-2.254	-0,3

Font: Intervenció General de l'Administració de l'Estat (IGAE).

El deteriorament del saldo pressupostari de les administracions públiques explica el significatiu augment que experimenta la participació de la despesa pública en el PIB, enfront del manteniment del pes dels ingressos no financers.

La participació de les despeses no financeres en el PIB va augmentar set dècimes respecte de l'any anterior, fins al 40,5%, després de registrar un creixement anual del 9,1%, quasi dos punts per sobre del PIB nominal. Les despeses corrents cresqueren en conjunt una taxa similar a la del PIB, encara que el comportament va ser desigual entre les diferents partides. Encara que els consums intermedis, les transferències socials en espècie i altres transferències varen tenir creixements superiors al 10%, les rúbriques de remuneració d'assalariats i de subvencions a la producció experimentaren creixements molt moderats, mentre que els pagaments per interessos del deute es varen reduir el 7%. Justament aquesta evolució negativa dels interessos del deute és producte de la favorable evolució dels tipus d'interès i del descens de la ràtio de deute públic/PIB, que va ser d'1,5 punts percentuals el 2004, fins al 48,9%. Quant a les

prestacions socials —que constitueixen la partida de despesa més important i que en anys anteriors varen veure reduïda la participació en el PIB com a conseqüència de l'evolució de les variables demogràfiques, en el cas de les pensions, i de l'ocupació, en el cas de les prestacions per desocupació—, el 2004 recobraren un cert dinamisme a causa de l'augment de la taxa de cobertura de la desocupació i a la major desviació de la inflació. (Vegeu el quadre I-12.)

En canvi, l'any 2004 l'esforç inversor va ser considerable. En conjunt, les despeses de capital varen créixer fins a una taxa del 23% i varen augmentar el pes en el PIB fins al 5,6%, com a conseqüència fonamental de l'augment de la formació bruta de capital i de les transferències de capital, un nivell d'inversió pública que supera el de la Unió Europea i que reflecteix els majors esforços d'acumulació de capital que fa l'economia espanyola per convergir amb els nivells de renda per càpita dels països europeus més avançats. No obstant això, dins les despeses de capital es comptabilitza l'assumpció del deute de RENFE, l'import del qual és de 5.459 milions d'euros.

QUADRE I-12. COMPTES NO FINANCERS DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES* (2002-2004)

Conceptes	Milions d'euros			% PIB			% variació	
	2002	2003	2004	2002	2003	2004	03/02	04/03
INGRESSOS NO FINANCERS	277.581	298.894	321.235	39,9	40,1	40,2	7,7	7,5
Ingressos corrents	272.822	292.707	315.177	39,2	39,3	39,5	7,3	7,7
Impostos sobre la renda	73.417	76.048	82.657	10,5	10,2	10,3	3,6	8,7
Impostos sobre la producció	81.036	89.242	98.657	11,6	12,0	12,4	10,1	10,5
IVA	40.012	44.112	49.142	5,7	5,9	6,2	10,2	11,4
Altres	41.024	45.130	49.515	5,9	6,1	6,2	10,0	9,7
Altres impostos corrents	2.664	2.801	2.892	0,4	0,4	0,4	5,1	3,2
Cotitzacions socials ¹	94.490	101.764	108.652	13,6	13,7	13,6	7,7	6,8
Pagaments per béns i serveis ²	8.300	9.659	9.673	1,2	1,3	1,2	16,4	0,1
Rendes de la propietat ³	6.717	6.287	5.792	1,0	0,8	0,7	-6,4	-7,9
Transferències	6.218	6.906	6.854	0,9	0,9	0,9	11,1	-0,8
Ingressos de capital	4.759	6.187	6.058	0,7	0,8	0,8	30,0	-2,1
Impostos	2.622	3.091	3.434	0,4	0,4	0,4	17,9	11,1
Transferències ⁴	2.137	3.096	2.624	0,3	0,4	0,3	44,9	-15,2
DESPESES NO FINANCERES	277.895	296.657	323.619	39,9	39,8	40,5	6,8	9,1
Despeses corrents	243.763	260.385	279.066	35,0	35,0	34,9	6,8	7,2
Remuneració d'assalariats	71.997	77.655	82.781	10,3	10,4	10,4	7,9	6,6
Consums intermedis	30.593	34.378	38.511	4,4	4,6	4,8	12,4	12,0
Impostos sobre la producció	142	164	158	0,0	0,0	0,0	15,5	-3,7
Transferències socials en espècie ⁵	18.853	19.882	22.216	2,7	2,7	2,8	5,5	11,7
Prestacions socials ⁶	85.789	90.835	97.675	12,3	12,2	12,2	5,9	7,5
Subvencions a la producció	7.942	8.329	8.384	1,1	1,1	1,0	4,9	0,7
Altres transferències	8.758	10.301	11.800	1,3	1,4	1,5	17,6	14,6
Interessos i altres rendes de la propietat	19.689	18.841	17.541	2,8	2,5	2,2	-4,3	-6,9
Despeses de capital	34.132	36.272	44.553	4,9	4,9	5,6	6,3	22,8
Formació bruta de capital	23.567	26.928	29.185	3,4	3,6	3,7	14,3	8,4
Adquisició neta d'actius no financers no produïts	622	384	584	0,1	0,1	0,1	-38,3	52,1
Transferències ⁷	9.943	8.960	14.784	1,4	1,2	1,9	-9,9	65,0
CAPACITAT (+) NECESSITAT (-)								
DE FINANÇAMENT	-314	2.237	-2.384	0,0	0,3	-0,3	—	—
<i>PIB utilitzat</i>	696.208	744.754	798.672	100,0	100,0	100,0	7,0	7,2

* Comptabilitat nacional (SEC-95), en milions d'euros, % sobre el PIB i la taxa de variació.

1. Inclou les cotitzacions socials efectives i imputades.

2. Inclou pagaments per producció de mercat i de no mercat.

3. Interessos, dividends i altres rendes de la propietat.

4. Inclou ajudes a la inversió i altres transferències de capital rebudes, així com un ajustament per recaptació incerta.

5. Subministrades per productors de mercat.

6. Diferents de les transferències socials en espècie.

7. Inclou ajudes a la inversió i altres transferències de capital.

Font: IGAE.

Respecte dels ingressos, la taxa de creixement va ser lleugerament superior a la del PIB i la participació en el PIB només va augmentar una dècima, fins al 40,2%, a causa del bon comportament dels ingressos corrents.

L'important creixement dels beneficis empresarials, el dinamisme del consum i de les importacions —impulsat per un fort ritme de les vendes en el sector immobiliari i per l'alça dels preus del petroli—, així com la favorable evolució de l'ocupació, expliquen el fort augment de la recaptació de l'impost sobre societats i de l'impost sobre el valor afegit (IVA), de tal manera que tant els impostos sobre la renda com els impostos sobre la producció varen créixer per sobre del PIB nominal, un 8,7 i un 10,5%, respectivament, i n'augmentà la participació en aquesta magnitud.

Les cotitzacions socials, en canvi, malgrat la positiva evolució del nombre d'afiliats a la Seguretat Social, varen reduir la participació fins al 13,6% del PIB, després d'un increment anual del 6,8%. D'altra banda, les rendes de la propietat disminuïren el 7,9%, fonamentalment com a conseqüència de la caiguda dels interessos i dels dividends, en la major part del Banc d'Espanya.

3.5.

LA RECERCA, EL DESENVOLUPAMENT I LA INNOVACIÓ⁴⁰

La inversió en recerca i desenvolupament i l'impuls de la innovació són dues de les

perspectives des de les quals es tracta l'Estratègia de Lisboa, protagonistes respectivament de la creació i de la difusió del coneixement i directament implicades en el creixement de la productivitat. Per assolir aquests objectius, les institucions europees han apostat per millorar les condicions d'R+D tant públiques com privades, així com la coordinació entre estats membres i l'àmbit europeu per assegurar un progrés més ràpid cap al 3% del PIB de la despesa en R+D, que segons el compromís adquirit el 2003 s'hauria d'assolir el 2010. (Vegeu l'apartat 2.3.1.)

Espanya, enfront del dèficit de productivitat que presenta, ha fet una atenció especial a la inversió en R+D+I, de manera que el 2003 dedicava l'1,1% del PIB a la despesa en R+D i, d'aquesta manera, se situava en el lloc catorzè de la Unió Europea ampliada, només per davant de Portugal i de Grècia dels antics Quinze. Malgrat ocupar una posició comparativa dèbil respecte dels països de la Unió, l'esforç que ha fet Espanya resulta important, ja que en aquest país l'any 2003 la despesa d'R+D experimentà un increment del 14,2% respecte del 2002 i de més del 10% com a mitjana en el període 1998-2003.

Quant a la distribució institucional de la despesa espanyola en R+D, més de la meitat correspon al sector privat i s'arriba el 2003 al 54,1%, i encara que se situa per davall de l'esforç privat mitjà dels Quinze (un 65,1%) experimenta una tendència a l'alça, amb un increment de dos punts percentuals per al període 1998-2003.

40. Aquesta informació s'amplia per a les Balears en l'apartat 14. Societat del coneixement i de la informació.

A Espanya el finançament de la despesa en R+D procedent del sector públic (el 45,9% l'any 2003) correspon en la major part a l'educació superior (el 30,3% respecte del total). A la Unió Europea el finançament públic descansa igualment en el sector de l'educació superior, amb més del 21% respecte del total del 2003, mentre que el corresponent a l'Administració no va arribar al 13%, la tendència del qual era descendent.

Malgrat que el finançament d'aquestes activitats és fonamentalment privat, la major part de l'ocupació en R+D resideix en el sector públic (administració i ensenyament superior), amb el 57,0%, davant el 43,0% de l'empresa privada, si bé es detecta una certa tendència descendent en el primer, mentre que s'incrementa en el privat. S'ha de remarcar que el 36,5% del total del personal de les activitats d'R+D són dones, proporció similar a la que tenen respecte del total d'investigadors (el 36,7%), amb xifres referides al 2003.

Per comunitats autònomes, Madrid, Navarra, el País Basc i Catalunya són les que el 2003 varen fer un major esforç de despesa en activitats d'R+D respecte del PIB regional i varen superar la mitjana nacional.

El 2004 es va iniciar la cinquena edició del Pla nacional R+D+I 2004-2007, eix estratègic de la política de recerca i desenvolupament a Espanya, aprovat pel Consell de Ministres del 7 de novembre del 2003. En el disseny d'aquest pla es defineixen una sèrie d'objectius generals en què s'emmarquen les diferents actuacions previstes, com ara l'increment del nivell de la ciència i de la tecnologia espanyoles, l'augment dels recursos

humans dedicats a R+D+I en els sectors públic i privat, el reforç dels drets i de les garanties dels investigadors, l'enfortiment de la dimensió internacional de la ciència i de la tecnologia espanyoles (especialment en l'espai europeu d'investigació), l'impuls de noves actuacions en grans instal·lacions, i també el paper de la investigació bàsica i la millora de la comunicació social en relació amb els avenços produïts.

En concret, el V Pla nacional d'R+D+I aposta per incrementar la despesa i té l'objectiu d'arribar a l'1,22% del PIB l'any 2005 i a l'1,4% el 2007. Per aconseguir-ho, estableix millores fiscals en la inversió a través de deduccions aplicables a despeses d'R+D+I en tecnologies de la informació i les comunicacions.

De fet, els pressuposts generals de l'Estat per al 2005 han previst incrementar la dotació destinada a la política de recerca, desenvolupament i innovació de caràcter civil en un 25,4%. A més, es proposa ampliar les places d'investigadors i millorar-ne les condicions de treball, a través del foment de la relació entre les empreses i les universitats.

Amb relació als recursos humans, el V Pla nacional d'R+D+I s'ha proposat augmentar-ne la representació fins a arribar a una taxa del 5,0 per mil d'investigadors i del 7,4 per mil de persones ocupades respecte de la població activa en aquest període. Malgrat això, aquestes expectatives basades en estimacions s'han quedat curtes, atès que el 2003 el nombre de treballadors en activitats d'R+D (mesurat en equivalència a la jornada completa) va ser del 8,0 per mil de la població activa, mentre que els investigadors en representen el 5,1 per mil.

El Pla també pretén impulsar l'activitat innovadora incrementant el nombre d'empreses innovadores fins al 29,0% al final del període. D'aquesta manera, es persegueix que la despesa en recerca, desenvolupament i innovació s'incrementi des de més del 2,1% l'any 2005 fins al 2,5% el 2007. Les xifres referides al 2003 ofereixen un total d'empreses innovadores a Espanya del 19,4% respecte del total, mentre que la despesa en aquest tipus d'activitats (R+D+I) assolía el mateix any l'1,5% del PIB, ambdós resultats lluny dels objectius proposats.

Un dels mecanismes més eficaços per estimular la innovació és protegir el patrimoni tecnològic, aspecte de què també s'ocupa el V Pla nacional d'R+D+I a través, entre d'altres coses, de l'impuls de les patents, concretament de les nacionals. Segons el mateix Pla, es pretén assignar fons públics a aquest objectiu, ja que un percentatge elevat d'empreses espanyoles (el 56%) no sent la necessitat de protegir les innovacions per la via de les patents, sinó que utilitza sistemes alternatius.

De fet, el nombre de sol·licituds presentades des d'Espanya a l'Oficina Europea de Patents per milió d'habitants no va arribar el 2003 a les 26, inferior a les 28,5 de l'any anterior i molt per davall de les 158 de la UE-15 o de les 133 de la UE-25 per al mateix any. A més, crida l'atenció que del total de les sol·licituds que s'han fet a Espanya, el 67% s'han presentat a l'Organització Mundial de la Propietat Intel·lectual, en contrast amb el 31% de l'Oficina Europea de Patents o l'escàs 2% de la via nacional.

Cal subratllar que les iniciatives comunitàries respecte d'R+D+I serveixen de marc a les

espanyoles i l'abril del 2005 la Unió Europea va presentar una proposta per adoptar el Programa marc sobre competitivitat i innovació (CIP) per al període 2007-2013, que pretén millorar les condicions perquè la generació de coneixement a les empreses reverteixi en la seva activitat econòmica. Aquest programa facilitarà l'accés de les pimes al Programa marc d'R+D a través de partides financeres de capital risc i servirà per identificar exemples d'excel·lència que es puguin adaptar en diferents àmbits regionals. A més, tractarà de facilitar i de simplificar l'accés de les pimes a la legislació i a programes europeus a través d'un servei gratuït per impulsar la creació i la innovació a Europa.

Encara que es tracta d'un concepte la complexitat i diversitat del qual és difícil de reflectir de manera sintètica, la Comissió Europea edita des de l'any 2000 l'*European Innovation Scoreboard*, que analitza la innovació a través d'una bateria d'indicadors. L'índex d'innovació tecnològica aglutina tota aquesta informació i ofereix com a resultat un rànquing dels països europeus en funció de la posició relativa.

D'acord amb l'índex sintètic d'innovació tecnològica, la posició d'Espanya és clarament inferior a la mitjana europea i, segons l'índex que representa el canvi no tecnològic, es troba a entorn de la mitjana. Una anàlisi més detallada mostra que en alguns aspectes que integren l'índex d'innovació (com el llançament de nous productes al mercat, la població activa amb estudis superiors o els graduats en ciència i en tecnologia) Espanya supera la mitjana de la Unió Europea ampliada. En d'altres, com la sol·licitud de patents, la posició espanyola és clarament endarrerida.